

Nr 61

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner om utredning rörande alkoholbeskattningens betydelse i nykterhetspolitiskt hänseende.

Till bevillningsutskottet har hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 152 av herr *Per-Olof Hanson* och II: 194 av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, vari hemstälts, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig, förutsättningslös utredning angående frågan om alkoholbeskattningen och dess roll vid utformningen av samhällets nykterhetspolitik»; samt

2) de likalydande motionerna I: 227 av herr *Möller m. fl.* och II: 274 av herr *von Friesen m. fl.*, vari hemstälts, »att riksdagen måtte begära hos Kungl. Maj:t att skyndsamt låta verkställa en utredning om hur beskattningen på dryckesområdet bör utformas för att bästa möjliga nykterhetspolitiska effekt skall erhållas samt att framlägga förslag till ändrad beskattning av alkoholhaltiga och alkoholfria drycker i enlighet med vad denna utredning kan ge anledning till».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framförda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna II: 194 och II: 274.

Rörande beskattningen av sprit och vin samt malt- och läskedrycker gäller för närvarande följande.

Beskattningen av sprit och vin regleras i särskild förordning härom av den 24 maj 1957 (nr 209).

För *spritdrycker*, avsedda för konsumtionsändamål, utgår för närvarande omsättningsskatt i form av dels en fast avgift och dels en procentavgift. Den fasta avgiften är graderad efter alkoholstyrkan och utgår med följande belopp per liter:

Alkoholstyrka i volymprocent	Fast avgift
Under 30 %	8:—
30—34,9 %	8:50
35—40 %	10:40
Över 40 %	11:60

Procentavgiften utgår med 50 procent av varans utminuteringspris exkl. allmän varuskatt.

Vid utskänkning av spritdrycker skall erläggas utskänkningsskatt med 25 procent av utskänkningsskatten. Detta pris motsvarar gällande utminuteringspris jämte utskänkningsskatten. Restauratören äger således inte själva utta någon marginal på spriten. I gengäld får han i form av ett avdrag på utskänkningsskatten gottgörelse för vissa kostnader i samband med utskänkningen. Denna ersättning motsvarar i regel 18 procent av utskänkningsskatten.

Vad angår beskattningen av *vin* utgår för starkvin, d. v. s. vin vars alkoholhalt överstiger 14 volymprocent, omsättningsskatt dels i form av en fast avgift om 2 kronor per liter, dels i form av procentavgift om 37 procent av utminuteringspriset, inberäknat skatten men exkl. allmän varuskatt. Annat vin (lättvin) är endast belagt med procentavgift, vilken utgör 36 procent av utminuteringspriset. För här i riket tillverkat vin utgår omsättningsskatten därjämte med en särskild tillverkningsavgift om 50 öre per liter om vinets alkoholhalt överstiger 14 volymprocent eller vinet är musserande eller därmed jämförligt men eljest med 20 öre.

Enligt förordningen om tillverkning och beskattning av *malt- och läskedrycker* indelas maldryckerna efter sin alkoholhalt i lättöl, öl och starköl. Som lättöl betecknas en maldryck om alkoholhalten inte överstiger 1,8 viktprocent, som öl om alkoholhalten överstiger 1,8 men inte 2,8 viktprocent och som starköl om alkoholhalten överstiger 2,8 viktprocent. För de olika maldryckssorterna gäller väsentligt skilda bestämmelser i fråga om såväl tillverkning som försäljning och beskattning. Försäljningen av lättöl sker enligt samma regler som för alkoholfria drycker. Beträffande ölförsäljningen finns bestämmelser i 1961 års ölförsäljningsförordning, medan starkölet behandlas som rusdryck och i försäljningshänseende i stort sett är jämställt med vin. Skatten är för lättöl 12 öre, för öl 48 öre och för starköl 1 krona 41 öre, allt räknat per liter.

Till läskedrycker hänföres enligt förenämnda förordning mineralvatten och kolsyrat vatten samt lemonader och andra alkoholfria drycker med undantag av bl. a. kaffe, te och choklad. Skatten för läskedrycker utgår med 33 öre per liter.

Av innehållet i de förevarande motionerna må här återges följande.

I *motionerna I: 152 och II: 194* uttalas att frågan om sambandet mellan alkoholpriser, konsumtion och missbruk av naturliga skäl tilldrar sig ett alldeles speciellt intresse i dagens krisartade nykterhetsläge. Därvid gör sig motsättningarna i bedömningen av prisinstrumentets värde i den nykterhetspolitiska arsenalen tydligt gällande. Medan man exempelvis inom den organiserade nykterhetsrörelsen kommit till den alldeles entydiga uppfatt-

ningen, att prispolitikens inriktning på ett gynnsamt sätt påverkar inte bara konsumtion utan även missbruket, synes man på andra håll icke vara benägen acceptera denna ståndpunkt. Man har således här kommit till skiftande värderingar. Motionärerna ifrågasätter starkt, om inte utvägen med en objektiv förutsättningslös utredning borde prövas i syfte att skapa klarhet kring just frågan om prisinstrumentets brukbarhet inte endast som regulator av konsumtionen utan också på längre sikt som vapen mot den grova alkoholismen. Utan tvivel finns ett intressant internationellt material att lägga till grund för en dylik undersökning. Motionärerna fäster uppmärksamheten på bl. a. vissa kanadensiska forskningsresultat, vilka redovisats i den norska facktidskriften *Alkoholspörsmålet* (nr 4 1961) och som klart styrker sambandet mellan å ena sidan spritpriserna och å andra sidan alkoholismens utbredning. Men det finns som bekant också från bl. a. Danmark och England erfarenheter som talar samma språk. Självfallet kommer också verkningarna av den svenska prispolitiken här in i bilden.

Som motivering för yrkandet i *motionerna I: 227 och II: 274* uttalas att statsmakterna och myndigheterna sedan länge samlat en värdefull erfarenhet av beskattningens betydelse i nykterhetspolitiken, och skattefrågan har understrukits i debatten och i skrivelser till regeringen. Varje skattehöjning har visat sig verka som en broms på konsumtionen. Samtidigt torde det stå klart att hänsyn måste tas även till andra, mindre önskvärda verkningar av skattehöjningarna. Den nuvarande beskattningen kan dock tyvärr ej sägas representera ett helt rationellt och konsekvent system.

Under år 1961 har Industriens utredningsinstitut gjort en specialundersökning över dryckesområdet för att klarlägga i vilken grad ekonomiska faktorer påverkar omfattningen av våra dryckesinköp och vårt val av drycker. Utredningen har visat att de ekonomiska faktorerna spelar en anmärkningsvärt stor roll. I själva verket torde de konsumtionsförändringar som förekommit under senare årtionden i allmänhet ha varit konsekventa anpassningar till förändrade ekonomiska realiteter (förändringar i inkomst och pris). Utredningen har även givit material som gör det möjligt att ange vilka konsumtionsförändringar man kan förvänta genom olika prispolitiska åtgärder. Dessa nya insikter understryker givetvis starkt skatteinstrumentets betydelse på dryckespolitikens område.

Samtidigt bör noteras, att den medicinska forskningen på senare år har givit ny kunskap om olika alkoholhaltiga dryckers berusningseffekt på den mänskliga organismen. Undersökningar publicerade i tidskriften »Alkoholfrågan» 1957 har gjort gällande att man numera kan få ett ungefärligt siffermässigt mått på olika dryckers berusningseffekt (och därigenom också i viss mån på dryckernas sociala farlighetsgrad). Det synes vara möjligt att lägga de vunna erfarenheterna till grund för ett konsekvent skattesystem, gällande hela dryckesområdet.

Utskottet

I förevarande motioner har uppmärksamheten riktats på frågan om alkoholbeskattningens betydelse vid utformningen av samhällets nykterhetspolitik. Motionärerna yrkar skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet. I motionerna I: 152 och II: 194 framhålls att medan enighet råder om att en höjning av alkoholbeskattningen minskar konsumtionen är meningarna delade rörande effekten på missbruket. Enligt motionerna I: 227 och II: 274 bör man eftersträva ett skattesystem som gynnar alkoholsvagare och alkoholfria drycker medan det större skattetrycket med stigande progression bör belasta de starkare dryckerna. Vidare åberopas i motionerna skilda under senare år företagna, mer begränsade undersökningar, vilka enligt motionärerna utvisar att prissättningen på de olika dryckerna spelar en avgörande roll för konsumtionsinriktningen. I motionerna erinras om att ett internationellt material, bl. a. vissa kanadensiska forskningsresultat, finns att tillgå som grund för den av motionärerna begärda allsidiga utredningen. Vidare omnämnes bl. a. en av Industriens utredningsinstitut gjord specialundersökning, som starkt understryker skatteinstrumentets betydelse för nykterhetspolitiken.

Utskottet vill till en början erinra om att 1954 års riksdag i samband med beslut om avskaffande av motbokssystemet inom rusdrycksförsäljningen antog ett program avseende den fortsatta svenska nykterhetspolitiken i dess helhet. Detta innebar en djupgående omläggning av den dittills förda nykterhetspolitiken men även en vidareutveckling av tidigare godtagna linjer. Innebörden av 1954 års riksdagsbeslut var att tyngdpunkten i nykterhetspolitiken försköts från restriktionslagstiftning till positiva nykterhetsfrämjande åtgärder. Till grund för det nya programmet låg ett synnerligen omfattande utredningsmaterial, som till väsentligaste delen lämnats av 1944 års nykterhetskommitté.

I nämnda av 1954 års riksdag antagna nya program på nykterhetspolitikens område ingår såsom ett mycket väsentligt drag att försöka inrikta konsumtionen på svagare drycker. Vid programmets antagande förelåg klarhet om beskattningens stora roll i nykterhetspolitiken. Från riksdagens sida uttalades således att skatterna på olika drycker i enlighet med vad departementschefen förordat i nykterhetspropositionen borde avvägas så att en övergång till svagare drycker främjades. Ändringar på beskattningens område borde förbindas med en differentiering efter dryckernas alkoholhalt. Härigenom skulle beskattningen komma att drabba alkoholen som sådan. I enlighet med denna målsättning utformades de år 1954 antagna förslagen rörande rusdrycksbeskattningen. Samma målsättning har även kännetecknat senare genomförda ändringar i alkoholbeskattningen.

De i motionerna åberopade undersökningarna synes utskottet i huvudsak vara en bekräftelse på riktigheten av nyssnämnda, nu gällande målsättning

för den svenska beskattningspolitiken på dryckesområdet. Utskottet anser sig böra anmärka att såvitt utskottet har sig bekant enighet inom ansvariga kretsar råder om att alkoholbeskattningen alltjämt bör följa den år 1954 antagna principiella uppläggnings. Utskottet är medvetet om att vissa invändningar kan göras mot nu gällande beskattningsregler ur här angivna synpunkt. I några fall ger nämligen reglerna resultat som inte kan anses fullt förenliga med målsättningen att främja en övergång till svagare drycker. Detta förhållande, som har särskilda orsaker, kan emellertid inte anses kännetecknande för hela systemet utan får i stort sett ses som en följd av utvecklingen sedan år 1954, då nuvarande skattesystem fastställdes.

Utskottet anser de i motionerna anförda synpunkterna värda beaktande. Enligt utskottets mening skulle det inte minst vara av värde att få klarlagt i vilken utsträckning missbruk av alkohol kan påverkas genom beskattningen på alkoholdrycker. Anledning synes dock utskottet knappast föreligga att nu igångsätta en ny omfattande utredning rörande den framtida utformningen av beskattningen på dryckesområdet. Under senare tid har till Kungl. Maj:t avlämnats olika utredningsförslag beträffande nykterhetspolitiken. I den mån Kungl. Maj:t i detta sammanhang anser skäl föreligga att till prövning uppta även frågan om beskattningen av alkoholhaltiga drycker, torde detta få till följd att nuvarande skattesatser i förekommande fall föreslås skola jämkas i syfte att bringa desamma i bättre överensstämmelse med målsättningen att främja en övergång till svagare drycker. Utskottet anser sig kunna förutsätta att de i motionerna anförda synpunkterna — som inte kan sägas vara någon principiell nyhet för den politik som förs på området — därvid kommer att beaktas. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anför i anledning av motionerna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 152 av herr Per-Olof Hanson och II: 194 av herr Hamrin i Jönköping m. fl. om utredning angående alkoholbeskattningens betydelse i nykterhetspolitiskt hänseende, samt

2) de likalydande motionerna I: 227 av herr Möller m. fl. och II: 274 av herr von Friesen m. fl. angående alkoholbeskattningens betydelse i nykterhetspolitiskt hänseende, i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet i detta betänkande anför.

Stockholm den 29 november 1962

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar John Ericsson, Einar Eriksson*, Erik Jansson*, Söderquist, Oscar Carlsson, Stefanson, Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Sundin* och Wikner; samt

från andra kammaren: herrar Brandt i Aspabruk*, Gustafson i Göteborg, Kärrlander, Engkvist, Magnusson i Borås*, Darlin*, Andersson i Essvik, Eriksson i Bäckmora, Forsberg och fru Nettelbrandt.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.